

Ihmisen haltija ja elämänosa

ASKO VILKUNA *Die Ausrüstung des Menschen für seinen Lebensweg*. FF Communications n:o 179. Helsinki 1959. 135 s.

Itä-Suomessa uskottiin, että lapsen olemassaolo alkoi sinä hetkenä, kun se ensimmäisen kerran potkaisi äidin kohdussa ja näin ilmoitti elävänsä. Mutta uutta elämää uhkasivat monet vaarat etenkin pahojen tuonpuoleisten voimien taholta. Embryon kehittyminen ja lapsen onnellinen syntyminen olivat miltei yksinomaan äidin vastuulla. Hänen tuli siksi suojautua kaikin keinoin. Ennen kaikkea hänen piti karttaa *tabu* (pyhä) -tilanteita, välttää esim. paikkoja, joissa kuolleiden henget asuivat. Jos äiti rikkoi *tabua*, lapsi joutui pahan valtaan: hiisi vaikkapa vaihtoi sen omaan jälkeläiseensä ja niin äidille jäi epämuodostunut vaihdokas hoivailtavaksi.

Vastasyntyneellä ei ollut vielä haltijaa, ja siksi se oli erikoisen herkästi haavoittuva aina siihen asti, kunnes sen ensimmäinen hammas puhkesi. Sukulaisista ja lähinaapureista muodostui ryhmä, jonka erikoistehtävänä oli lapsen suojeleminen. Jos ryhmä siinä onnistui, heimo sai terveen uuden jäsenen. Ensimmäinen

hammas osoitti vaarallisen jakson päättyneen ja lopullisen haltijan asettuneen lapseen, joka nyt vasta uskallettiin kastaa — tähän asti sitä oli kutsuttukin varovaisesti vain »lapseksi» — ja varsinaisesti hyväksyä heimon yhteyteen. Uudelle jäsenelle oli tällöin tapana antaa lahjoja: hammasrahaa, nimikkoeläimiä tai -esineitä. Nämä muodostivat peruspääoman, jonka huoltamisessa lapsi saattoi kehittää kykyjään ja varttua itsenäiseksi yksilöksi.

Varsinkin nimikkoeläimen menestymisestä voitiin päätellä haltijan voimakkuus. Nimeen sitoutuneet lahjat muodostivat ihmisen *osan*, joka seurasi häntä koko elämän ajan; jopa hautaan asti. Koska haltijan voima ilmeni *osassa*, oli mahdollista, että *osan* mukaan voitiin mitata ihmisen koko 'onni' ja 'kohtalo'. Jos ihmistä vainosi huono onni, siitä voitiin vapautua, kun vain löydettiin sopiva nimi. Kun nimi vaihtui, uudistuivat myös haltija ja onni.

Itäsuomalaisille tavoille Asko Vilkinson

— jonka teosta 'Die Ausrüstung des Menschen für seinen Lebensweg' edellä kirjoitettu pyrkii luonnehtimaan — on löytänyt paralleleja naapurikansoil-tamme ja kaukaisimmiltakin kielisuku-laisiltamme. Hän pahoittelee, ettei tut-kimuksen käytettävissä ole täydellisiä esityksiä naapurikansojemme menettely-tavoista, jotka tähtäävät lapsen elämän turvaamiseen. Totta on, että nimen-omaan slaavilaisen aineiston perusteelli-sempi mukaansaaminen olisi rikastutta-nut teosta. Ainakin venäläisten ja kieli-sukulaistemme tapojen keskinäinen riip-puvuus ja toisaalta niiden molempien suhde (itä)suomalaiseen perinteeseen oli-si tullut selväksi.

Asko Vilkuna asettaa tutkimansa il-miöt niiden luonnolliseen ympäristöön ja pyrkii ymmärtämään ne sosiaalisen kokonaisuuden kannalta. Tämän vuoksi hän joutuu esim. pohdiskелеmaan karja-

laisen suurperheen olemusta ja valaise-maan sen omistussuhteita aivan uudesta näkökulmasta.

Teos on kauttaaltaan kiinnostava. Mutta oikaisulukuun tekijän olisi pitä-nyt paremmin paneutua. Pari esimerk-kiä: 'Astrid Juvaksen' olisi helposti voi-nut korjata Maija Juvakseksi ja 'Maija Reposen' Astrid Reposeksiksi. Eräs ala-otsikko kuuluu: »Nicht ohne Zähne auf die Namensuche». Sananlaskun suo-malaisen originaalin tekijä ilmoittaa löytyvän Paulaharjun 'Kainuun mailta'-teoksen s:lta 213. Siinä sitä ei kuitenkaan ole.

Käsillä oleva tutkimus liikkuu alueella, jota aikaisemmin on vain vähän kartoitet-tu. Se on moderni teos, yhtä omintakei-nen kuin Asko Vilkunan 1956 ilmestynyt väitöskirja suomalaisten pyhä-käyttäyty-misestä. Helppolukuisen saksannoksen on suorittanut tohtori Ingrid Schellbach.

SAKARI VIHONEN